

اداره خانه

باب عالی جاده سنده دائره مخصوصه

آبونه شرائطی

ممالک عثمانیه ده سنه لکی (۶۵) ، الق
آیلغی (۳۵) غروشدر. ممالک اجنبیه ده
سنه لکی (۱۷) ، آلتی آیلغی (۹) فرانقدر.
[ایضاحات : نسخه سی الی پاره، آلتی
آیلغی بر جلد ، هر جلد ۲۶ نسخه در.]

افطارات

§ آبونه بدلی پوشیندر.
§ آدرس تبدیلنده قرق پاره لک
پول کوندر ملی در .

§ مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدیلمه یین یازیلر
اعاده اولونماز .

ایضاحات

۱۳۳۰

دینی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته لق مجموعه اسلامییه در

افطارات

رساله خردن آلتدیغی کوسترلک شرطیله
بتون یازیلر هر هانکی پر غننه طرفندن
اقتباس اولونه بیلیر .

§

مکتوبلرک ، امضالرک واضح و اوقوناقلی
اولسی و آبونه صره نومروسی محتوی
بولونمسی ؟

§

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک
آدرس لرینک فرانسزجه سی ده یازلمسی ؟

§

پاره کوندر لیدیکی زمان نه یه دائر اولدیغنک
واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور .

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

صاحب و مدیر مسؤل : ح. اشرف ادیب

جلد ۱۰

۲۵ جمادی الاولی ۱۳۳۱ پنجشنبه ۱۸ نیسان ۱۳۲۹

عدد ۲۴۲

سلوك ایدہ جکم . بعض علما بونلری معلومك قسملری یا پیشلر ایسه ده سنوسی حکم عقلینک اقسامندن صایمش در .

استاذ معظم (شیخ محمد عبده) نك توحید رساله سنده کی تحقیقاتنه کوره مستحیلک حقیقتی یوقدر ، اوکا معلوم دینلمسی مجازدر . بونك ایچون بزده بدیهی دن باشلایه رق اونی مثاللر ایله ایضاح ایدہ جکز .

۹ - وهوب ، واجب :

هیچ شبهه یوقه : انسان مکانسز بر جسم تصور ایتمکه قادر دکلدر ؛ یعنی هر جسم مطلقا فضای موهومدن کندی مقداری قدر بریر اشغال ایتمکده در . بناء علیه بن امله بر جسم آلیرسه م المده اولان (مثلا) او جسمک بر مکانده بولندیغنی عقلک حکم ایتمسی . جازم ، قطعی بر حکمدر که قطعیا انتقایی قبول ایتمز . ایسته حکم عقلینک بونوعنه وجوب عقلی دینلدیکی کبی محکوم به اولان شیئده واجب دینیور . اویله ایسه هر جسم ایچون بر مکان بولنسی عقلا واجب در . انتقاسی ، مکانک بولنمسی ممکن اولدیغنی کبی عقلا عدمی ده متصور دکلدر .

۱۰ - استحال ، مستحیل :

بر جسم ، آن واحده هم حرکت ایدیور ، همده طورییور دنیلسه هیچ شبهه یوقه : بونی ایشیدنلرک کافه سنک عقلی بودعوانک یالان اولوب ، لذاته غیر قابل ثبوت اولدیغنی بردن بره حکم ایدر . چونکه عقل ، آن واحده بر جسمک هم وار هم یوق اولمنسی تصویره قادر اولدیغنی کبی بر آند . بر جسمک هم متحرک هم ساکن اولمنسی ده تصویره قادر دکلدر . ایسته حکمک بونوعنه استحاله تسمیه اولنور . اوزرینه استحاله ایله حکم اولنان شیئده - مثلا : بوراده بر جسمک آن واحده هم متحرک هم ساکن اولنسی - مستحیل ، ومحال عقلی دینیور .

۱۱ - اطلاق ، ممکن :

بن دیسه م که : جییمده شمدی بر الما وار ؛ شبهسز عاقل اولان هر فرد حکم ایدر که : بوقولک مفهومی ثابت ومتحقق اولمق جائز اولدیغنی کبی اصل و اساسی اولمیان برسوز اولمنسی ده جائزدر . اوت ، هر کسک عقلی حکم ایدر که بوسوزک طوغری اولمنسی ده جائزدر ، یالان اولمنسی ده ؛ ایسته بو حکمده امکان نامی ویریلیور ، بناء علیه بنم جییمده المانک وجودی قطعاً ممکن در .

۱۲ - بربری ، نظری :

کرك احق ، كرك ذکی شوراده ذکر ایتمش اولدیغنز مثالدرده قطعیاشک وارتیابده واقع اولماز . چونکه بزم ایراد ایتمش اولدیغنز مثاللر بدیهیدر ؛ اولنلری کلامق خصوصنده نظر واستدلاله حاجت یوقدر . یالکز نظر عقلی واستدلال ایله معلوم اولوبده بشقه بر صورتله بیلنهمین شیلدرده بو احکامده داخلدر . لکن ، دلیل صحیح ایچون هر حالده

ورطه یه طوغری سوروکلرکن ارباب اعتزالده بالمقابله مفرطانه بر مسلک تعقیب ایدهرک انسانک کندی افعالنک فاعل مطلق اولدیغنی ادعا ایدیورلردی .

اشمیری کبی اعظم ، عقیده اهل سنتی شو افراط وتفریطدن قورتاره رق حد اعتدال وطریق سالمی بوله مش اولسه لردی مختلف جریانلرک وخامت انکیز صفحات تولید ایدهرک بر رنگ اکتساب ایتمسی محتملدی . مع مافیہ جبریون عقیده سنک بو کونکی مسلمانلرک قسم اعظمنده حاکم یکانه اولدیغنی ؛ عالم اسلامک عرض ایتمدیکی فجیعه نما منظره سفالته باقرق ؛ اعتراف وقبول ایتمه مک قابل اوله منز .

م . شمس الدین

عقائد اسلامیه

۸ - « عقل » ک حکمیری :

دیمشدک که : ایمان ، عقلک احکام وقضایای دینیہ یی تصدیق ایتمه سندن عبارتدر ؛ اما بو تصدیق بعضسنده جزم ، بعضسنده ظن طریقیه اولور . ینه بوندن اولکی مقاله لریمزده سولمشدک که : عقل ، انوار دینک ضیاسی در ؛ دینده عقلک محال کوردیکی ، تمتع عد ایتمدیکی هیچ بر شی بولنماق واجبدر .

ذاتاً جامعلرده ، مدرسهلرده ، مکتبلرده تدریس ایدلمکده اولان توحید کتابلرینک اکثریسی عقیده اسلامیه نك بروجه آتی شو اوج اساسی بیللمکدن عبارت اولمنسی اوزرینه بنا ایدلمشدر . بناء علیه کب توحیدده دائماً بو اوج اساسدن بحث ایدله کلشدر :

۱ - جناب الله ، (جل جلاله) حقنده واجب ، مستحیل ، جائز اولان شیلری بیللمک .

۲ - رسل عظام حقنده واجب ، مستحیل ، جائز اولان شیلری بیللمک .

۳ - عقلا جائز اولان عالم غیبک احوالی ، ملائکه کرامک وجودی کبی سمع ایله ثابت اولان شیلری بیللمک .

ایمانی کندیسیله تفسیر ایتمدیکمز تصدیقده عقلک احکامندن بر حکم اولدیغنی کبی ، شمدی اشارت ایتمدیکمز کتب عقائدک منبیهلری اولان وجوب ، استحاله ، جوازده حکم عقلینک نوعلری درکه جزئیاتک کافه سی بونلره رجوع ایدر .

بونک ایچوندرکه : بیان ایدهرک مسائل دینیہ یی اصطلاحات علمیہ ایله مقید اولیه رق ایضاح ایدهرکمی عهد ایتمدیکم حالده بومقاله ده عقلک حکملرینی بیان ایتمکه مجبور اولیورم .

امام الحرمین دیورکه : « حکم عقلینک انواعنی بیلوب اولنرک بیننی تفریق ایتمه ین کیمسه عاقل دکلدر . » بن ، شو اوج کله نك - واجب ، مستحیل ، جواز - مفهومی هر ایشیده نك اکلایه بیله جکی بر طرزده غایت سهیل بر عباره الله بیان ، و بونده ده سنوسینک مسلکنه

وار اولدیغنی بالذات کوزلریمزله مشاهده ایتکده اولدیغمز ، یاخود حدوتنی مشاهده ایدمه دیکمز شیلرک هبسی ده جمله عوالم دندر . چونکه بز عالمی ، عقل کندیسنه مخصوص اولان احکام ثلاثه دن بریسسیله اوزرینه حکم ایتسون دیه عقله ترک ایدیورز . بالطبع ، کائنات حقنده عقل استحالله ایله حکم ایدمز ؛ عالمک وجودی مستحیل در دیه مز . زیرا مستحیل دیمک ؛ وجودی متصور اولیان برشی دیمکدر . حال بوکه عالم قطعا موجوددر . صوکره بو عالم اوزرینه عقلک وجوب ایله حکم ایتمه سنه ؛ بو عالمک وجودی واجب در دیمه سنه ؛ هیچ بر طریق یوق در . چونکه واجب دیمک ، عقل کندیسنک یوق اولسنی تصور ایدمز دیمکدر . حال بوکه : بو عالمده هیچ بر موجود یوق درکه ، عقل اونک یوق اولسنی قبول ایتسون ؛ عقل ، کورمش اولدیغمز بو عالمک یوق اولسنی ده قبول ایدر ؛ اونک ایچون عالمک عدمی قبول ایتمه بر مانع یوق در . نظر عقلده وجود وعدمی متساوی اولان هرشی ایسه ممکن در ؛ بناء علیه عالمده ممکن در .

ممکن اولان برشی بولندیغنی زمان هر حالده اونک وجودنی عدمی - که ممکنه نسبتله بونلرک هرایکسی ده مساوی در - اوزرینه ترجیح ایدن بر « مرجح » کده لزومی ضروری در ؛ زیرا بز اثبات ایتدککه : ممکنه نسبتله وجود ایله عدم متساوی در . بر « مرجح » بولمادقجه احد هائی آخره ترجیح ایتک ایسه تساوی نی نفی ایدوب قالدیرمق در ؛ بو صورتده وجود ایله عدمک آن واحده هم متساوی ، هم غیر متساوی اولملری لازم کلیر . بو ایسه تناقض محال دن بشقه برشی دکلدر . بناء علیه «عالم» ک وجودنی عدمنه ترجیح ایدن بر «مرجح» ک لزومی هر حالده محقق در . ترجیح ایله مسبق اولان هرشی ، بلاشبهه حادث ، و بلکه حدوتک بوندن بشقه معناسی بیله یوق در ؛ اولیه ایسه «عالم» ده حادثدر . شویله ده دینه بیلیر : ترجیح بر فعل در ؛ فعل ایسه آنجق حادث اولارق تعقل ایدیلیر . بر فعل که حادث در ، اونک مفعولی ده حادث اولاجقنده هیچ شبهه یوق در ؛ بناء علیه «عالم» ده بلاشبهه حادثدر . حدوت عالم اوزرینه دهها بشقه طریقله ایلده استدلال ایدیلیرسه ده بوراده اولردن بحث ایتمه حاجت یوق در .

۱۵ - واجب ایدر مستحیل حکمی :

واجب عقلی ایله مستحیل عقلی هر ایکسنه ده قدرت الهیه نک تعلق ایتمه سی خصوصنده مشترک درلر . اوت ، بونک هر ایکسنه ده قدرت الله تعلق ایتمز . چونکه قدرتک وظیفه سی ایجاد و اعدام در . حال بوکه : واجبک وجودی لذاته در ؛ بو ایسه قدیمدر . قدیم اولان برشیتک عدمی ده محالدر .

مستحیلده لذاته منتفی اولان شی در ؛ اکر بولمه سی ممکن اولایدی ذاتاً مستحیل اولمازدی . اولیه ایسه جناب حق کندی ذاتی کی لذاته واجبک اعدامنه ، یاخود آن واحده برشیتی هم وار هم یوق ، هم ساکن ، هم متحرک قیلمق کی بر محالک ایجادینه قادر در دینه مز .

بالضروره معلوم اولان بداهته انتها ایتک لازمدر . بو ، ایستر آزر اعمال فکر نتیجه سنده اولسون ، ایستره پک چوق اعمال فکره توقف ایتسون ؛ پک چوق اعمال فکره محتاج اولیوبده عقلک بر کره التفات ایتسیله همان استحالته سنه حکم ایدمک شینه مثال اولمق اوزرده « ترجیح بلا مرجح » ی کوستره بیلیز .

۱۳ - ترجیح بلا مرجح :

«ترجیح بلا مرجح» کله سی ، جناب اللهک وجودنی ، حدوتدن ، محدثانه مشاهبتدن منزله اولدیغنی استدلال مقامنده دائماً السنه متکلمینده دوران ایتکده در . [۱] متکلمین ، بوقضیه نی عقلیاتده ده مستحیلات بدیهه دن صایورلر . نصل که حسیاتده ده بویله در . چونکه ترازینک ایکی طرفی ده آغیرلقده ، وزنده بلا فرق متساوی کلدیکی زمان - بر طرفه بر جسمک وقوعی ، یاخود هوانک تحریکی کی بر «مرجح» بولمادقجه - بر طرفی دیگر طرف اوزرینه ترجیح ایتک ممکن دکلدر . کندیسنده هر حالده پک چوق اعمال فکر ایدلمسی لازم اولانک مثالی ده ینه «ترجیح بلا مرجح» دن کلیر . ایشته بزده بوکا مثال اولمق اوزره عالمک حدوتی کتیریورز .

۱۴ - عالمک هروی :

حیواناتک ، نباتاتک شخصلری کی حدوتی ، صوکره دن

[۱] متکلمین دیورلرکه : حادث اولان هرشی ایچون مطلقا بر محدث لازمدر ؛ چونکه محدث اولمق سزین بر حادثک وجودی فرض اولنسه «ترجیح بلا مرجح» لازم کلیر . حال بوکه «ترجیح بلا مرجح» قضیه سی مستحیلات بدیهه دندر . زیرا بر ترازینک ایکی کوزی ده آغیرلقده بلا فرق متساوی ، یاخود ایکی کوزدن بری بر سبب طولایسیله اشاغی به طوغری میل ایدوب یره یاقلاشمش اولدیغنی بر صیره ده قوه حیوانیه ، یاخود مصادمه هوایه ، یاخود بشقه بر جسمک کوزلردن برینه دوشمه سی و یاچیقمسی کی - هیچ بر سبب بولمق سزین متساوی اولان کوزلردن بونک دیکرینه نسبتله آغیرلشمسی . یاخود اشاغی به تمایل ایدرک یره یاقلاشمش اولان طرفک نهایت درجه ده یوقاری به طوغری قالقوب یوقاری ده کی طرفک بالعمکس اشاغی ؛ ایتسی کی بر تغیرک وقوعی مستحیلات بدیهه دندر . ترازینک هر ایکی کوزنده کی مساواتی ، یاخود تمایل و ارتفاعی تغیر و تبدیله صالح بر سبب بولمادقجه سببیز ، بویله بر تغیر هیچ شبهه یوق که مستحیلدر . بویله بر تغیر وقوع بولدیغنی کوردیکمز کی هر حالده بونک بر سبب تحتنده وقوعه کلدیکن حکم ایتمز لازمدر . هیچ بر سبب یوق ایکن بویله بر تبدلک وقوعی احمق اولانلردن بشقه هیچ بر صاحب عقل قبول و تصدیق ایدمز . بناء علیه «ترجیح بلا مرجح» م قائل اولان بولنورسه شبهه یوق که حقدان معدوددر . هم بومثال یالکز حسیاته منحصرده دکلدر .

چونکه کرک حسیات ، کرک عقلیاته متعلق تصور اولنه بیله جک کلافه حقایق اراسنده هیچ فرق یوقدر . عقلیاتده ده «ترجیح بلا مرجح» قضیه سی مستحیل اولدیغنی بدیهی بر حقیقتدر . شو حالده محدث اولمق سزین بر حادثک وجودی مستحیلدر ؛ چونکه حادثات ، ممکنات جمله سندن اولوب ممدنات ایسه عدمی ، وجودی بلا فرق متساوی اولدیغنی جهته آنک وجودنی عدمنه ترجیح ایدمک ، بر محدثک وجودی هر حالده لازمدر !

بویله دینه مدیکی کی « قادر دکلدر » ده دینه مز. چونکه بو ، قدرتک وظیفه سندن دکدرکه بوکی شیر قدرته اثبات یا خوداوندن نفی ایدلسین . جلال الدین سیوطی کی بعض ذوات قدرتک معناسندن غفلت ایتدکری جهته « وهوعلی کل شیء قدير » نص شریفی شو یولده توجیه ایتکه چالیشورلر :

« کل شیء مفهومک عمومندن ذات الهی عقلا خارج در . بناءً علیه جناب حق ذاتی کی بر الله خلق ایتکه قادر دکدر . حال بوکه جلال سیوطی دوشونمورکه بوتأویله اساساً احتیاج بیه یوقدر . زیرا کل شیء ده کی عموم ، قدرتک تعلق ایده جکی قدردر ؛ ذات الهی اونده داخل دکدر . مثلاً : بن شو اوطنک ایچنده اولان هر شیء کوریورم ، دیدیکم وقت بو سوزمک عمومنده اصوات ایله رواج داخل دکدر . چونکه کورمک اونلرک شانندن دکل درکه کوریله بیلسونلر . مع مافیله ، کوزمک اصوات ایله رواجی عدم ادراکی اونک حقنده فصل نقصان دکسه کندی کی براللهی خلقه قادر اولماسی ده قدرت الهیه بر نقیصه ایراث ایدمه مز. [۱]

۱۶ - محال عقلی ، محال عاری :

انسانلردن برچوقلری محال عادی ایله محال عقلی ده اشتباه ایدرک بونلری یکدیگرندن تفریق وتمیز ایدمه میورلر . بونکه برابره علوم عقلیه بی اتقان درجه سنده تدرس ایدنلردن بشقه سی قولای قولای اشتباهدن یقایی ده قورتاره میورلر .

مثلاً : فرض ایدیکزکه اورته یه شو یله بر سوال آیلدی : « خرما اغاجنک الما ویرمسی عقلا جائزی ، یوقسه محال می ؟ » شبهه یوقکه : بر قسم انسانلر در حال ، « محال در » جوابی ویرمکه تردد کوسترمزلر . حال بوکه : عقل ، خرما اغاجندن « بلح = خرما قوروغی » دنیلن میوه نك ظهورینی تصور ایتدیکی کی الما دنیلن میوه نك ظهورینی ده تصور ایدر ؛ بوکا عقلاً هیچ بر مانع یوقدر ؛ لکن بو ، عادةً واقع دکدر . بناءً علیه المانک خرما اغاجندن ظهوری عقلا دکل ، آنجق عادةً ممتنع در .

صوکره جناب حق خرما اغاجندن الما چیقارمغه قادرمی ؟ دنیلدیکی زمان ؛ اوت ، قادر (لکن عادةً لله او یولده جاری دکل) در ، دیه جواب ویریلور . فقط ، خرما اغاجنی آن واحده هم وار ، هم ده یوق ایتکه قادرمی ؟ دنیلدیکی زمان ، خایر ! جوابی ویریلور . بناءً علیه محال

[۱] اوت ، اشاعیده دها زیاده ایضاح ایدیله جکی وجهله قدرت یالکز ممکناته تعلق ایدر . واجب و مستحیله قدرت تعلق ایتمز . چونکه قدرتک وظیفه سی ایجاد و اعدام ایتکه در ؛ بوا یسه یالکز ممکناته متصور در . زیرا واجبیه قدرت تعلق ایتسه واجبک اعدام ، یا خود ایجادی لازم کلیر . حال بوکه واجبک وجودی لذاته اولوب عدمی قبول ایتمه دیکی جهته اعدام ایتکه ممکن اولماز . کذلک ایجاد ایتکه ده ممکن دکدر . زیرا وجودی ذاتک مقتضایی اولدیغی ایچون تحصیل الحاصل لازم کلیر . کذلک مستحیله تعلق ایتمز . زیرا مستحیل دیمک ، بولنامسی ذاتک مقتضایی دیمک در . بناءً علیه بوکاده قدرت تعلق ایتمز .

عقلی ایله محال عادی آره سنده کی فرق پک واضح در . شو مسرود اتدن اکلاشیلیورکه : بر شیک استحالته سی بدیهی اولما دقجه ، یا خود استحالته سنه دائر جمع بین النقیضین کی بداهته اتهما ایدن بر دلیل بولنما دقجه ؛ اوشیک محال اولمسنه دائر عقلا حکم ایتکه طوغری اولماز . بونلردن ماعدا اولوبده وجودینه عادت جریان ایتمه یئر ایه ایکیدن خالی دکدر : وجودنی اقتضا ایدن علتک مفقود اولمسی ؛ یا خود سنن کونه مخالف بولنمی در . بناءً علیه اونلر نفسنده ممکن ، عادةً محال در .

انسانلر ، معروف اولان طریق ایله بر اغاجه کندی فصیله سندن دیگر بر اغاجک میوه سی کی میوه ویردیره جک اسبابه دسترس اولدقلری کی بر فصیله دن اولمایان - الما ایله خرما کی - اشجارده ده دیگر بر اسباب طبیعیه دسترس اولمالری ، بناءً علیه بو صورتله خرما اغاجندن الما ظهور ایتمی جائز در . حتی بو ، تاغراف دنیلن آلت واسطه سیله بر دقیقه قدر بر زمان ظرفنده چین دن ، امر یقادن خبر الما قدن ، دنیانک بر اوچنده کی انسانک ، او بر اوچنده کی ایله تلفون دنیلن آلت واسطه سیله مکمله ایتمه لرندن دها زیاده عقله یقین در . (بولند یغمز زمانه نسبتله پک یقین اولان بر زمانده اطراف بعیده ده بولنان انسانلرک یکدیگر یله قونوشه جقلری عقله بیه کلز ، حتی سویلن اولسه بیه خنده استخفاف ایله قارشیلاناجنی محقق ایکن بوکون) دنیانک بر اوچنده بولنان بر کیمسه نك او بر اوچنده کی ایله کوروشوب قونوشدنی کورولورسه خرما اغاجندن المانک ظهور ایتمی عقلا نیچون جائز اولماسون ؟ بوکا نه مانع واردر ؛ بو بخی ده شدیلک بو قدرله اکتفا ایدیورز .

مترجمی

آفه کیلی احمد صمدی

فِقْهٌ وَقْتَاوِیٌّ

مخاوره :

بر محق ایله مقلد آره سنده

۷

وهبت اسلامیه و اجتهاد

ما بعد

(محقق دهلوینک سوزینی نقل ایدیور) : « بنم بولوب اکلا دیغمه کوره فقهانک اکثریسی او یله زعم ایدیورلرکه : ابی حنیفه ایله شافعی (رحمهما الله) آره سنده کی خلافاک مناسی کتاب پزدوی وامثالنده مذکور اولان اصول اوزر در . حال بوکه : آنجق حق اولان بر شی وارایسه ، اوده او اصولک اکثریسی فقهانک قولی اوزره اخراج اولنمش بر طاقم اصولدن عبارت اولمسی در .

صوکره ، خاص مین در ، واضح در . اوکا بیان لاحق اولماز ؛ زیاده نسخ در ، عامده خاص کی قطعی در ؛ کثرت روات موجب ترجیح دکدر ؛ غیر فقیهک حدیثی ایله - او حدیث سببیه باب رای